

MUZEJSKO
DRUŠTVO
BLED

RAZGLEDI

OBČASNIK 2020 03

DOMOZNANSKI, ZGODOVINSKI, DRUŽBOSLOVNI, KULTURNI IN UMETNIŠKI PRISPEVKI TER NOVICE

BRIKSENSKI ŠKOF EBERHARD II. Z REGENSBERGA (* ±1166 †1246) V VRHU EVROPSKE POLITIKE

Srečo Vernig

Konec 11. in v prvi polovici 12. stoletja so bili glavni igralci Evrope člani rodbine Hohenstaufen (Štavfovci), skoraj sto let kralji Svetega rimskega cesarstva, tudi kralji Italije in Burgundije) - Friderich I. Barbarossa (1155-1190), Henrik VI. (1191-1197), Filip Švabski (1198-1208) in Friderik II. (1208-1250) in papeži Rimskokatoliške cerkve - Celestin III (1191-1198), Inocenc III. (1198-1216), Honorij III. (1216-1227) in Gregor IX. (1227-1241).

Največja škofija v Nemčiji je bila v tem času Konstanca (Bodensko jezero) s Eberhardovim stricem, škofom Diethelmom iz Krenkingena (*pred 1169 †1206). S svojim vplivom je Eberhardu utrl pot v vrh evropske politike.

Eberhard je bil rojen v Regensburgu, današnji Švici, takrat Nemčiji, umrl v Brežah (Freisach), današnji Koroški. Že leta 1190 je postal stolni kanonik in prošt v Konstanci. Briksenski stolni kapitel ga je leta 1196 izbral za škofa, čeprav še ni bil posvečen v duhovnika. Celestin III. je Eberharda poslal na izobraževanje. Njegov naslednik, papež Inocenc III. je sprva imenovanju Eberharda za briksenskega škofa in kasneje tudi za salzburškega nadškofa nasprotoval, vendar se je pod pritiskom Filipa Švabskega in po pogovoru z Eberhardom omehčal. Takratni salzburški nadškof Adalbert III. Češki (1168-1177 in 1183-1200) je Eberharda leta 1197 posvetil v duhovnika in verjetno tudi imenoval za briksenskega škofa.

Pogled na Regensburg (foto Srečo Vernig)

Kot salzburški nadškof je Eberhard imenoval svojega strica in brata škofa Diethelma s Kostance, sicer opata benediktinskega samostana v Disendis (današnja Švica), Walterja z Vatz (1200-1213) za škofa v Krki na Koroškem (Gurk).

V sporu za prestol med Filipom Švabskim in Welfom Otom IV. (1198-1215) je Eberhard podprl Phillipa Švabskega, ki je v zame-no Salzburški nadškofiji daroval opatijo Frauenchiemsee (otok v Kimskem jezeru na Bavarskem) in opatijo v Seeonu (Zgomja Bavarska).

Eberhard je skupaj s Honorijem III. podprl tudi izvolitev naslednjega kralja Friederika II, za kar je Salzburška nadškofija leta 1216

dobila posesti v Lungau in potrditev pravic Salzburške nadškofije nad škofijo Krka na Koroškem. Leta 1787 so po Jožefinskih reformah sedež prenesli v Celovec (Klagenfurt). Prav tako je dobila potrditev ustanovitve ene od Salzburških škofij blizu samostana v Frauenchiemseeju. Škofijo Chiemsee so preselili v samostan na Herrenchiemseeju (otok v Kimskem jezeru). Friederik II je podaril škofiji v Chiemseeju še posest v Arnsdorfu in Wachau.

Z dovoljenjem papeža Honorija III. je Eberhard ustanovil dve škofiji. Leta 1218 škofijo v Seckau. Sedež Sekovske škofije so 1786 prenesli v Graz. Leta 1225 pa še škofijo v Šentandražu v Labodski dolini (St. Andrä in Lavanttal). Škof Anton Martin Slomšek je 1859 prenesel sedež škofije v Maribor.

Eberhard je podpiral trgovino in pomagal razviti "trgovske" centre kot so Mühldorf, Laufen an der Salzach, Ptuj, Hallein, Šentandraž, Brežice. Če sklepamo po denarnih najdbah, je »južna« trgovska pot potekala iz današnje Srbije preko Madžarske, Avstrije in Slovenije do Jadranskega morja.

V dveh salzburških posestih je tudi koval denar: v Brežah na Koroškem, od tod "breški fenigi" in Brežicah (Rann) v mejni krajini. V Brežicah je koval skupaj z avstrijsko-štajerskim vojvodom Leopoldom VI. Babenberškim (1194-1230), s katerim sta skupaj kovala srednjeveške novce tudi na Ptuj (Pettau).

Aver novca kovanega na Ptuj 1220-30 z napisom CBCRH - ARDŲCPŲ. (foto Srečo Vernig)

Eberhard je bil salzburški nadškof skoraj pol stoletja. S svojimi povezavami s papeži in kralji je Salzburška nadškofija preko darilnih pogodb dosegla največji ozemeljski obseg. V cerkveno in tudi Slovensko zgodovino se je vpisal z ustanovitvijo treh škofij (v Cheimseeju, v Seckau in v Šentandražu v Labodski dolini), v evropsko pa s kovanjem srednjeveških novcev.

Glavni viri:

Franz Gruber, Eberhard II., Salzburški nadškof (1200-1246), Programm der königlichen Studienanstalt Burghausen für das Schuljahr 1877/78

Bernhard Koch: Corpus Nummorum Austriacorum (CNA), Kunsthistorische Museum Wien, 1994

PO KOM SE IMENUJEJO ULICE NA BLEDU?

Janez Fajfar

ULICA JULE VOVK MOLNAR

Jula Vovk Molnar (*1891 †1967) je bila najstarejša med šestimi otroki Antona Vovka iz vasi Grad na Bledu in Frančiške Mencinger z Zgoše. Doma, kjer danes med hotelom Astoria in Zdravstvenim domom stoji žalostno propadajoči penzion Vovk (po vojni Poštarski dom in nato vojaška Vila Gorenjka), se je reklo pri Martinu, saj ta večstoletna domačija v fevdalnih časih ni spadala pod Blejski grad, temveč pod župnijsko cerkev sv. Martina.

Julin brat Miro je padel v prvi svetovni vojni, brat Bodgan je v Pragi in Krakovu doštudiral agronomijo, brat Anton ml., kasnejši oče naše častne občanke, akademske slikarke Melite Vovk, pa trgovsko akademijo v Pragi kot sošolec kasnejšega češkega predsednika Beneša. Oče Anton je s še nekaterimi narodno zavednimi Blejci med drugim omogočil študij brihtnemu sinu sosede vdove, Josipu Plemlju, ki je l. 1919 postal soustanovitelj in prvi rektor Univerze v Ljubljani. Starša sta v časih, ko so dovolili šolanje le redkim dekletom, precej solidno izobrazbo omogočila tudi vsem trem hčeram. Namenila sta jim gostinsko in hotelirsko življenjsko pot, kar je bilo za Bled nekaj povsem naravnega. Najbolj perspektivna hči Jula je za doto dobila hotel Louisenbad, Tila Riklijev Mon plaisir (poznejšo Mežakljo, danes IEDC) in Mara vilo Bellevue.

Oče Anton je bil med prvimi domačini, ki so razumeli turistični potencial Bleda. Na prigovarjanje Riklijevih gostov, ki se jim je Švicarjeva zdravilna kura zdela prestroga, je postavil penzion Vovk s precej bolj ohlapnim programom zdravljenja, predvsem pa z manj špartansko hrano. »Švajcer« Rikli je stranke, ki se niso držale njegovih strogih pravil, vrgel enostavno ven. Marsikdo pa Bleda kljub temu ni želel zapustiti in je našel zatočišče pri Vovku. Mlada Jula je bila zelo zdravo, iskrivo in brhko kmečko dekle. Ker je bila že po naravi zelo pametna in ne nazadnje precej premožna, so jo v času pred prvo svetovno vojno radi obletavali v glavnem precej manj dobro stoječi mladi slovenski kulturniki. Najtesneje se je navezala na slikarja Maksima Gasparija, pogosto pa se je družila tudi z Ivanom Cankarjem, Otonom Župančičem, Hinkom Smrekarjem, Matijem Jamo, itd. Idilo je prekinila kruta prva svetovna vojna, ki je dotedanji svet postavila na glavo. Brat Anton je na kratki dopust z dolomitske fronte s seboj pripeljal madžarskega soborca Alexandra Molnarja. Ta je v nekaj dneh Juli tako zmešal glavo, da se je Gaspariju odpovedala. Po vojni se Saša, kot so podomačili njegovo ime, ni več vrnil nazaj domov na Ogrsko. Z Juljo sta se poročila in kljub mnogim preizkušnjam, so se jima v srečnem zakonu rodili štiri otroci.

Mlada Jula si je upala vzeti visok bančni kredit, da je na kraju podrtega hotela Louisenbad po načrtih koroškega arhitekta Franza Baumgartnerja l. 1925 lahko postavila sijajen, za tiste čase najmodernejši hotel, ki je bil prvi s pokritim notranjim bazenom. Po toplem vrelcu, ki pod njim izvira, ga je poimenovala v Toplice. V medvojnem času je bil Bled razglašen za jugoslovansko poletno kraljevsko rezidenco. Še posebej v Julinih Toplicah in Kendovem Park hotelu, se je dobrih gostov kar trlo. S konkurentom, pa vseeno prijateljem, hotelirjem Ivanom Kendo sta sicer prelepi, a zaspani Bled prelevila v eno najbolj mondenih alpskih letovišč. Uresničila sta celo

idejo o igrišču za golf. V marcu l. 1938 je Hitler zasedel Avstrijo in v tedanji, še dolga tri leta potem svobodni Jugoslaviji, so našli zatočišče številni napredni Avstrijci, večinoma judovskega porekla. Prav njena zasluga je bila, da si je Bled prislužil tajno oznako »Judenfreundlich« - Judom prijazen kraj. Po 6. aprilu 1941 so tudi k nam prikorakali nemški nacisti in za svoje potrebe zasedli blejske hotele, še posebej Toplice. Jula je znala odlično nemško, z neverjetno diplomatsko spretnostjo in neubranljivim šarmom ji je uspelo marsikomu olajšati trpljenje, pa tudi rešiti prenekatero življenje. Ker je kot lastnica imela ključke vseh sob, je ponoči iz okupatorjevih pisarn izmikala obremenjujoče dokumente mnogih dobrih in nedolžnih ljudi, tako domačinov, kot tujcev, ki jih je vojna zašla na Bledu. Prav njena zasluga je, da sta tu vojno preživeli mati in sestra znamenitega avstrijskega pravnikarja judovskega rodu, Hansa Kelsna, ki je utemeljil institucijo ustavnega sodišča. V bližnje gozdove je iz hotela Toplice šlo ogromno hrane in druge pomoči za partizane, pošiljala je pakete našim izgnancem in taboriščnikom. Moj stric Franc Fajfar iz Bodešč se je znašel v delovnem taborišču Dachau skupaj z Julinim sinom Mihom. Povedal mi je, da je Jula celo tam imela toliko vpliva, da ji sina niso na mestu ustrelili, čeprav je zamudil jutranji apel. Vsa dobra dela pa ne njeni družini kot tudi dobremu delu ostalih premožnejših Blejcev po osvoboditvi niso kaj dosti pomagala. Njeni štiri otroci so se raztepli po svetu, sin Feri pa je bil kot vrhunski strokovnjak nekaj časa celo limnolog Blejskega jezera. Jula se je z možem Sašom morala izseliti iz hotela, ki ga je sama zgradila in mu dala življenje. To se mnogim poštenim domačinom, še posebej pa njenim zvestim delavcem, ni zdelo prav. Zadnja leta je iz blaga starih narodnih noš šivala čudovite lutke v gorenjski noši, s čemer se je vsaj malo lažje prebijala skozi neupravičeno in nezasluženo revščino. Na koncu sta z možem pristala v vili Ak nad Njivicami, kjer je proti jutru 31. oktobra 1967 za vedno zatisnila oči. Ob istem trenutku se je prikazala svoji prvi ljubezni, Maksimu Gaspariju. V spomin na ta dogodek je naslikal Blejsko jezero, po katerem plava mrtvaška glava.

Jula Vovk, v mladih letih pred 1. svetovno vojno

Jula Vovk Molnar nedvomno spada med *Jula Vovk, v mladih letih pred 1. svetovno vojno* za razvoj Bleda najbolj zaslužne domačine. Bil je skrajni čas, da po njej imenujemo vsaj ulico. Pred leti smo se s spominskimi ploščami na vremenski hišici v Zdraviliškem parku poleg seveda izjemno zaslužnega Arnolda Riklija končno vsaj malo oddolžili tudi začetnikom slovenskega hotelirstva na Bledu, njej in njenemu očetu Antonu, pa Jakobu Peternelu s hčerjo Marijo, ženo prav tako po krivici skoraj pozabljenega hotelirja Ivana Kende.

GRB NA BLEJSKEM GRADU 3. del

Jože Rozman

Tretji grb briksenških škofov na Blejskem gradu je očem skoraj skrita freska pod napuščem vhoda v kapelo na zgornjem grajskem dvorišču.

Grb je sestavljen iz glavnega dela, ščita in baročnega okrasja. Ščit grba je razdeljen na štiri grbovna polja. Prvo in četrto polje predstavljata teritorialno kompetenco. Na prvem polju je jagnje božje, ki ima med sprednjo levo nogo zataknen drog velikonočne zastave z rdečim križem na belem polju in simbolizira briksenško škofijo.

Na četrtem (belem) polju je rdeči tirolski orel z razprtimi krili in kremplji, ki ima čez prsi povprek položeno zlato škofovsko palico in predstavlja briksenško kneževino. Drugo in tretje polje v rdečo-srebrni kombinaciji sta enaki in razdeljeni na štiri manjša polja (od katerih sta prav tako po dve identični) na sredini povezana z manjšim srčnim ščitom. Ta polja prikazujejo utrjeni obzidji Ehrenburga in Wartha, od koder izvira plemiška družina Künigl. Grb kot celota pričča o pristojnosti, ozemlju in poreklu knezoškofa.

Kaspar Ignaz Künigl, freska grba na Blejskem gradu

Kaspar Ignaz Künigl, freska grba v Brixnu

Grb pripada briksenškemu knezoškofu Kasparju Ignazu von Küniglu (1671-1745). Rodil se je tirolskemu deželnemu glavarju Johannu Georgu Küniglu in Mariji Anni Vitzthum von Eckstedt. Družina je bivala na gradu Ehrenburg pri Kiensu v Pustriški dolini (Pustertalu) na današnjem Južnem Tirolskem. Na jezuitski gimnaziji v Innsbrucku je doštudiral teologijo in filozofijo. V duhovnika je bil posvečen leta 1696. Zatem je deloval kot predstavnik nadškofije v Vatikanu. Leta 1701 postane dekan v Kapitlju pri Svetem sedežu. Ko Briksenški knezoškof Johann Franz grof Khuen von Belasi umre, je bil leta 1702 izvoljen za knezoškofa. V zgodovino se je zapisal kot spreten diplomat v pogajanjih z dunajskim dvorom za ohranitve pravic do kovanja denarja in za ureditev davčnih in vojnih obremenitev. Zavezal se je izvajanju reform, sprejetih na

Tridentinskem koncilu (1545–1563). Začel je z »vizitacijami« vseh krajev v svoji nadškofiji. V letih 1704–1715 je med obiski izdajal dekrete za izboljšanje verskega življenja. S pomočjo jezuitov je širil ljudsko misijonarsko gibanje in ustanovil 55 pastoralnih centrov, zgradil številne nove šole in dekanijske knjižnice. Leta 1721 je izdal obredno knjigo Sacerdotale Brixinense za izboljšanje liturgičnega delovanja duhovnikov. Leta 1704 je pridobil relikvijo Sv. Kasijana Imolskega in v spomin na to še do današnjih dni vsako leto poteka procesija po ulicah Brixna.

V njegovem mandatu se je začela obnova stolnice v Brixnu in dokončala gradnja knežjega in škofijskega dvora, v katerem je danes škofijski muzej. Stolnici v Innsbrucku je poklonil glavni oltar, v katerem je umeščena znamenita Cranachova podoba Marije z detetom, ki je služila za predlogo Layerjevi brezjanski Mariji.

V dolgih 43 letih vladanja je bil večkrat na Bledu, v glavnem zaradi reševanja pritožb domačinov nad grajskimi upravitelji in njihovega prikrievanja nemajhnih prihodkov. Njegov grb vidimo tudi na pročelju otoške proštije, ki so jo v njegovem času za nadstropje dvignili.

PET KRIŠČEVIIH RAN – PETRAN IN O POSLAVLJANJU OD UMRILIH NA MLINEM

Tone Marolt

Na Mlinem, v spodnjem delu vasi v Zazer, je sredi 18. stoletja stala furmanska gostilna Pr'Petran. Nastala je na kmetiji, pri cesti, ki je vodila proti Bohinju, kjer so se ustavljali vozarji, odpočili konje in 'privezali duše'. Po letu 1800, ko so na Bled prihajali imenitni in petični tujci, je gostilna zaslovela po dobri kuhinji in zlasti še po pečenih postrevih. Kdo so bili prvi Petrani? Iz popisa duš, ki ga je sredi 18. stoletja ukazala cesarica Marija Terezija, je razvidno da je leta 1754 v Zazer

živel gospodar (pater familias) Andrej Klinar (Cliner) z ženo Jero in številnimi otroci v starosti od 6-tih mesecev do prvorojenke Marije, ki je štela 11 let. Bil je podložnik otoške proštije blažene device Marije z Blejskega otoka (v originalu: »huebani sub praepositura Beatae Mariae Verginis in insula Werth«).

Kapelica na Mlinem, 1908, (arhiv, Niko Mučič)

Povzeto po: Gorenjske družine v 18. Stoletju. Celje, Društvo Mohorjeva družba (...) 2016, stran 18.

Živo izročilo starejših Mlinanov ve povedati, da je Petranova gostilna dobila ime po petih Kristusovih ranah. (Ustni vir: Marjan Vidic - Leddar, Mlino) To oznako so poznali že srednjeevski kristjani, ki so petokrako zvezdo – pentagram mitično povezali z božjimi ranami. Pet ran (božjih) so domačini simbolno povezali z znamenji in kapelicami, ki so stale ob stari cesti, ki je z Zazera preko Jezernice prišla na Mlino in čez skalovje (pri današnjem tunelu) vodila v Želeče in se nato spustila h zadnjemu, petemu križu na prostoru, kjer danes fijakerji čakajo na svoje stranke. Izročilo je »pet kriščevih ran« povezovalo z obredjem slovesa od umrlih vaščanov Zazera in Mlina. Pogrebni sprevod se je ustavil pri znamenjih; pokojne so vozili in nosili h farni cerkvi sv. Martina in po letu 1900 na novo pokopališče, kjer so jih pokopavali. Staro izročilo ve povedati tudi, da so pokojnike v hudih zimah prenašali čez zamrznjeno jezero h cerkvi v Grad, saj so bile poti čez skale proti Želečam in pod cerkvijo zasute s snegom in težko prehodne.

Razpelo v Želečah, (arhiv, Niko Mučič)

OB DEVETDESETLETNICI GALERIJ V POKLJUŠKI SOTESKI

Drago Bregant

Pokljuška soteska je približno dva kilometra dolg odsek suhe doline Ribščiće na severozahodnem robu Pokljuke, ki se začne že na Mrzlem studencu in s krakom v Rečiško planino, ki se je po blejskih urbarjih imenovala, zanimivo, Ribšica, in je geomorfološko naravna dediščina, ki je nastala ob koncu zadnje ledene dobe.

Danes skozi Pokljuško sotesko občasno teče hudourniška voda in takrat v stranski dolini nastane celo slap, sicer pa vode tečejo pod površjem, tako da se voda pojavi

še le v spodnjem delu soteske in se izteka kot manjši potok v reko Radovno na nadmorski višini 621 m.

Galerije, kralj Andrej, obnovitev plošče (arhiv D. Bregant)

Uvršča se med večje slovenske suhe doline in je v celoti prehodna. Posebnost soteske so meandrske razširitve in zožitve oziroma menjava širših delov, tako imenovanih »vrtcev«, in ozkih tesni vintgarskega tipa. V sklopu soteske je stranska soteska z zatrepom, prek katerega ob deževju pada slap kar 22 m globoko, veliki naravni most in številne votline, med katerimi je najbolj znana Pokljuška luknja. To je stranski podzemni rov, visok do 15 m, z vhodno in izhodno odprtino ter dvema oknom v deloma podsutem stropu. Skozenj vodi strma steza, ki preko Jelarjeve doline povezuje dno soteske z imenom Jela, z zdaj nenaseljenim zaselkom Stara Pokljuka.

V Pokljuški soteski je prehodna tesen, dostopna preko lesenih galerij, ki so bile prvič zgrajene leta 1930 kot turistična atrakcija in so bile poimenovane v Galerije kraljeviča Andreja Karadžordževića.

Predsednik podružnice SPD v Gorjah Jakob Jan ml. je ob prisotnosti kraljevega odposlanca polkovnika Markulja, izrekel naslednje besede ob postavitvi spominske plošče: »Ta plošča pritrjena na skalo, bo pričala poznim rodovom, da nam je bil kraljevi dvor naklonjen in nam je Nj. Vis. Kralj Aleksander dovolil, da se galerije imenujejo po njegovem tretjem, na Bledu rojenemu sinu kraljeviču Andreju.« Pa plošča, kot tudi naslednja ne ni doživela starosti in pričevanja obiskovalcem. V letu 1937 je bila razbita, kot je bilo zabeleženo v časnikih, s tremi streli, zato je bila ponovno 29. (ali 27.) julija 1937 ponovno v galerijah svečanost ob novi plošči na dogodku imenovanem Gorjanski tabor. Pa je tudi to odnesla vihravost in čas.

OBČASNIK RAZGLEDI, 1/2020 - Izdajatelj Muzejsko društvo Bled, Bodešče 12, 4260 Bled, www.mdbled.si, e-pošta: muzejskodrustvobled@gmail.com. Odgovorni urednik: Srečo Vernig, uredniški odbor: Drago Bregant, Damjan Mulej, Niko Mučič, Srečo Vernig, Marjan Zupan, Janez Bizjak. Občasnik izhaja štirikrat letno, brezplačno ga prejemo vsi naslovniki v občinah: Bled, v nakladi 3400 izvodov in Gorje, v nakladi 1200 izvodov. Oblikovanje: CUT Bled, tisk: Antus. Občasnik RAZGLEDI Muzejskega društva Bled je vpisan v razvid medijev Ministrstva za kulturo RS pod zaporedno št. 2332. Muzejsko društvo Bled ima status nevladne organizacije na področju kulture.

IN BIL JE ČAS ZA RAZMISLEK

Marjan Zupan

»Težavno nalogo imajo pisatelji, ki slikajo inj rišejo puščave ali prazne, dolgočasne ravnine. Ne potrebuje pa takšne domišljije in slepečega olepšavanja oni, ki opisuje divne kraje po naši Gorenjski. Zapiše naj samo to, kar vidi navaden opazovalec, pa bo gotovo zadosti.« Zanimive in preprosto resnične besede Ivana Godca, ki jih je zapisal v uvodnih stavkih knjižice Vintgar, slika iz gorenjske Švice, davnega leta 1899. Pa niti ne mislim na tem mestu

trajati odmerjenih mi vrstic z opisovanjem dobro nam znanih naravnih lepote, ki nas v krajih kjer živimo, obdajajo na slehernem koraku. Ni se potrebno posebej pripravljati k dejanjem, da bi jih videli, zaznali. Med povsem vsakdanjimi opravili nam je dovolj zgolj nekoliko postati, se ozreti po okolici, globoko

zavzdihnuti in si, če že ne reči pa vsaj pomisliti: »Mej dun, je lepo. Kje mi je dano živeti ...« Zatorej se ni čuditi, da je nekoč, kakor danes, prenekateri korak namenjen obisku naravnih danosti, ki krepijo telo, duha, samozavest, ponos ... In prav je tako. Lepoto narave smo s ta istim ponosom znali pokazati prišlekom od vsepovsod. Sprva so bili redki, za tem jih je bilo več, čez čas mogoče preveč. Narava pa je bila ista, tista prvobitna, ki vedno in dobro ve, kaj dela ... To slednje lahko vidimo skozi zgodovinska obdobja, kakor nam je še kako zaznati tukaj in sedaj.

Mogoče bo, s časom za razmislek, ali, oprostite izrazu »resetiranjem družbe«, postalo in ostalo bivanje in sobivanje, v sovzvočju in veselje vsem, prav vsem.

PREPOZNANI

Na fotografiji so Potočnik Cena (Štofov Cena) in njegov sin Potočnik Rado, v ozadju nekdanji direktor Kompassa Bled Darko Hribar. Prepoznali so jih Martin Solar, Vida Zamida in Barbara Zalokar.